International Science Journal of Education & Linguistics
2022; 1(4): 54-60
https://isg-journal.com/isjel/
doi: 10.46299/j.isjel.20220104.04
ISSN: 2720-684X

Структура навчального заняття з української мови як іноземної

Інна Перцова
кафедра української мови, Донецький національний медичний університет, Кропивницький, Україна
ORCID: 0000-0001-6236-430X

Для цитування цієї статті:
Перцова Інна. Структура навчального заняття з української мови як іноземної. International Science Journal of Education & Linguistics. Vol. 1, No. 4, 2022, pp. 54-60. doi: 10.46299/j.isjel.20220104.04.
Надійшла до редакції: 29 серпня 2022 р.; **Схвалено:** 07 вересня 2022 р.;
Опубліковано: 01 жовтня 2022 р.

Анотація. У статті виокремлені нерозв'язані методичні проблеми, що виникають у процесі викладання української мови іноземним студентам, та розглядається одне із ключових і актуальних питань – пошук оптимальної структури заняття, що буде сприяти ефективності навчального процесу та підготовці конкурентоздатних спеціалістів, спроможних вести професійну діяльність в сучасних умовах. Викладання предмету «Українська мова як іноземна» ґрунтується на педагогіці співпраці викладача і студента, формуванні мотивації, практичних навичок, визначення ролі учбового курсу у майбутній професійній діяльності. Викладання "Української мови як іноземної" як учбової дисципліни, (особливо на старших курсах) потрібно корелювати із загальними професійними і спеціальними професійними завданнями медичної програми підготовки студентів. У роботі запропоновано три основних структурних елементи заняття: актуалізація та систематизація опорних знань і чуттєвого досвіду студентів; формування нових знань, мовних умінь та навичок; застосування засвоєних знань і досвіду в теоретичній та практичній діяльності; запропоновано навчальні ситуації до кожного з них та різноманітні завдання для формування й покращення навичок говоріння українською мовою. Розглянута у статі концепція заняття, на думку автора, дозволить підвищити якість навчання студентів-іноземців, буде сприяти формуванню професійних компетенцій. Автор статті відзначає, що комунікативні навички відіграють найважливішу роль у формуванні мовної компетентності іноземних студентів, із чого витікає актуальність побудови заняття на комунікативно-мовній основі.

Ключові слова: українська мова, комунікативні навички, мовна компетенція, професійна компетенція, структура заняття, структурний елемент, навчальна ситуація.

1. Вступ

Підготовка фахівців для зарубіжних країн у вищих навчальних вузах України має тривалу історію. За цей період накопичений багатий практичний досвід навчання іноземних громадян, що узагальнений у теорії навчання нерідною мовою. Геноцид проти українського народу, покликаний винищити українців, зруйнувати їх етнічну пам'ять, організований державою-агресором Росією, окрім заподіяного лиха, сприяв піднесенню престижу української мови у світі та підвищенню інтересу до її вивчення серед іноземних громадян.

2. Об'єкт і предмет дослідження

Курс української мови як іноземної у вищих навчальних закладах має професійну спрямованість, яка передбачає формування комунікативної компетенції в учбово-професійній сфері спілкування для забезпечення успішності академічної діяльності іноземних студентів. Можна констатувати, що основна проблема іноземних студентів полягає в існуючих протиріччях між рівнем комунікативної компетенції та вимогами вищої школи до рівня володіння українською мовою. На сучасному етапі освіти потрібен пошук і застосування нових педагогічних ресурсів, що сприяють підвищенню якості отримання знань. На вирішення цього завдання спрямований пошук ефективної структури заняття з української мови.

3. Мета та задачі дослідження

Отже, стаття сфокусована на аналізі важливої методичної проблеми: структурі заняття з української мови як іноземної в умовах медичного вузу. Мета дослідження полягає в тому, щоб випрацювати таку структуру заняття, яка буде сприяти підвищенню ефективності навчального процесу. Стаття передбачає вирішення наступних завдань: визначення основних елементів заняття з метою його оптимізації; методична характеристика основних навчальних ситуацій.

4. Аналіз дітератури

Освітній стандарт у мовній підготовці іноземних студентів являє собою пакет документів із вивчення української мови як іноземної, розроблених, затверджених та рекомендованих Міністерством освіти і науки України [1]. Освітній стандарт спрямований на задоволення освітніх та професійних потреб студентів, отримання компетенцій, необхідних для здійснення майбутньої професійної діяльності. Методичні аспекти викладання української мови студентам-іноземцям є предметом наукових досліджень сучасних українських вчених: Л. Бєй [2,3], О. Тарнопольського, [4,5] О. Тростинської [6,7], Д. Мазурик [8], В. Манакіна [9], А.Чистякової [10] тощо.

Проте викладання української мови іноземним студентам в Україні на сучасному етапі має багато проблемних моментів: викладання української мови як іноземної без достатнього методичного обґрунтування, відсутність комплексного підходу та чітко розробленої типології і структури занять, невідповідність кількості підручників для іноземців потребам навчання, фрагментарний характер більшості підручників тощо. Як зазначає вчена Н. Ушакова, «Сучасна освіта має яскраво виражений міжнародний характер, а проблема навчання іноземних студентів є однією з найважливіших у міжнародному освітньому співробітництві [11].

5. Методи дослідження

Методи дослідження включають теоретичний аналіз та узагальнення наукової літератури з методики викладання української мови як іноземної, системний аналіз, порівняння, теоретико-методичне прогнозування, наукове спостереження.

Сучасне заняття з української мови як іноземної – це заняття тісної співпраці викладача зі студентами, спрямоване на розкриття потенціала студента з метою формування його як мовної особистості, що здатна до мовленнєвої діяльності в усіх її видах. “Освоєння української мови іноземними студентами потрібне в тій мірі, в якій воно забезпечує можливість спілкування на цій мові» [13]. Найважливіша соціальна роль викладача – роль комунікатора,

який організовує спільну діяльність студентів та керує їх співпрацею. Як зазначає Гелецька А.І., “Комунікативна атмосфера повинна пронизувати все заняття, починаючи з повідомлення викладачем завдань його і закінчуючи підсумком заняття, коли оцінюється робота студентів, наголошуючи на їх досягненнях саме в оволодінні комунікацією» [15]. Це реалізується через розвиток навичок говоріння, аудіювання, читання та письма. Одночасно з цим відбувається навчання мовному матеріалу: фонетиці, лексиці та граматиці.

Отже, заняття з української мови як іноземної має свою специфіку, обумовлену основною стратегією навчання: спрямованістю на комунікацію. Комунікативна спрямованість виражається в практичній спрямованості, тобто в умінні користуватися мовою як засобом спілкування.

Ми рекомендуємо наступні структурні елементи заняття:

5.1 Актуалізація та систематизація опорних знань і чуттєвого досвіду студентів

Цей етап заняття може бути реалізований за допомогою таких навчальних ситуацій: перевірка домашнього завдання; підготовка до активної навчально-пізнавальної діяльності на занятті. Завдання викладача знайти ефективні шляхи залучення іноземного студента до комунікативної взаємодії.

5.2 Формування нових знань, мовних умінь та навичок

На цьому етапі варто здійснити первинну перевірку розуміння студентами нового навчального матеріау.

5.3 Застосування засвоєних знань і досвіду в теоретичній та практичній діяльності

Викладач на даному етапі заняття в логічній послідовності узагальнює та систематизує вивчений навчальний матеріал; перевіряє мовні уміння та навички, підбиває підсумки, дає інструктаж до домашнього завдання.

Зупинимся на кожному структурному елементі заняття з української мови як іноземної більш докладно.

І. Актуалізація та систематизація опорних знань і чуттєвого досвіду студентів. Відбувається **запровадження у мовне середовище** на мові, що вивчається. Це має велике психологічне значення, оскільки новий вид діяльності вимагає певних зусиль із боку студентів. Даний етап також передбачає перевірку рівня сформованості комунікативної та предметної компетенції студентів. Звичайно на базі вивченої інформації студентам пропонується обмінятися привітаннями, інформацією про поточні події, відповісти на питання викладача, скласти власне монологічне висловлювання чи підготуватися до обговорення на занятті проблем, пов’язаних з темою. Форми вираження привітань, їхнє лексичне наповнення змінюються залежно від рівня групи. Спочатку викладач використовує лише одну або дві етикетні фрази: здрастуйте! Доброго ранку! (Доброго дня!). Пізніше до них додаються фрази: як справи? Що у вас нового? Можна запропонувати розповісти про події минулого дня і про плани на майбутнє.

Такі мовні розігріви є гарною мотиваційною базою, яка забезпечує необхідний емоційний тонус для роботи на занятті.

Наступна навчальна ситуація – **перевірка домашнього завдання**. Її мета – перевірка розуміння студентами навчального матеріалу, вивченого на минулому занятті; виявлення білих плям у темі, що вивчалась. Домашні завдання мають бути орієнтовані на формування комунікативних навичок та поваги до української культури. Без регулярної перевірки викладачем наявності домашньої роботи студента, якості її виконання такі задання втрачають

смисл. Стараними студентами така поведінка може бути сприйнята як ігнорування їхніх старань та досягнень.

На цьому етапі заняття проводиться також **фонетична розминка**, що покликана забезпечити налаштування слухового та мовленнєвого апарату студентів на українську вимову. Види та форми проведення фонетичної розминки різноманітні: читання слів, речень, мікротекстів, діалогів, скоромовок, првторення одного речення з різною інтонацією тощо. Досвідчений викладач ще декілька разів повертається на занятті до фонетики, виправляючи помилки, тим самим привчаючи студентів постійно слідкувати за своєю вимовою.

ІІ. Формування нових знань, мовних умінь та навичок. Цей навчальний етап починається з **мотивації майбутньої навчальної діяльності,** що формує внутрішню мотивацію студентів та стимулює подальший глибокий інтерес до вивченн мови**. Знайомство з лексикою нової теми** здійснюється у комунікативній формі через аудіювання, читання, тематичні тексти, діалоги з використанням різних засобів наочності. Новий матеріал містить лексичний матеріал та граматичні конструкції, які пов'язані з побутом студентів, розширенням кругозору або певним розділом медицини, що дозволяє поєднати вивчення української мови та засвоєння професійної лексики. Після знайомства з новою лексикою студенти разом із викладачем виконують завдання, що дозволяють сфокусувати увагу на новому лексичному матеріалі, засвоїти його та ввести до активного словника. В умовах дистанційного навчання все частіше використовуються мультимедійні презентації у програмі POWERPOINT. На екран виводяться слайди із творчими завданнями: закінчіть речення, відновіть діалог, складіть словосполучення.

Після закріплення нової лексики починається **робота з текстом,** що стосується повсякденного побутового життя, накопиченням знань про Україну (на старших курсах це медичні тексти, пов'язані з майбутньою спеціальністю).

Цей етап тісно пов'язаний із попереднім. Він є перехідною ланкою до етапу закріплення нових мовних та мовних умінь у вправах. Тут здійснюється контроль за швидкістю та якістю засвоєння нових умінь. Контроль засвоєння нового навчального матеріалу здійснюється через систему клішованих питань, тестів тощо.

Передтекстова робота з текстом починається із знайомства з його назвою, актуалізацією знань із теми тексту, ключовими словами тощо. Така стратегія сприяє створенню стану готовності студента до активного сприйняття матеріалу. Читати текст ми рекомендуємо логічно завершеними частинами із подальшими відповідями на питання до кожної із них. Така організація роботи дозволяє послідовно управляти процесом осмислення тексту. Після завершення процесу читання основне завдання викладача на етапі **післятекстової роботи** – допомогти студентам засвоїти, розширити та поглибити зміст прочитаного тексту. З цією метою викладач пропонує студентам переказати його близько до змісту, відповісти на питання, написати тест або (якщо дозволяє рівень підготовки студентів) самостійно скласти питання до тексту.

ІІІ. Застосування засвоєних знань і досвіду в теоретичній та практичній діяльності. Вправи на закріплення нової лексики потрібно вводити від простих до складних. З метою сформувати мовну компетенцію можна запропонувати наступні вправи:

- відтворення знайомих студентам слів у нових ситуаціях;
- до іменників підібрати прикметники;
- назвати синоніми/антоніми до вивчених слів.

Після того, як навичка по вживанню нових слів розвинута, переходимо до комунікативних вправ:

- підготувати повідомлення , пов'язане з темою тексту;
- придумати фінал тексту.

Наступна навчальна ситуація цього етапу – **контроль лексико-граматичних навичок**, що були сформовані на занятті. Викладач, пам'ятаючи про різний рівень мовної компетенції

студентів, дає різні завдания кожному. Можна запропонувати завдання в тестовій формі, вставити пропущене слово або словосполучення.

Основне завдання навчальної ситуації – **підбиття підсумків** – дати оцінку успішності загальної роботи студентів та окремих студентів, аргументувати виставлені оцінки.

Домашнє завдання як особливий вид самостійної пізнавальної діяльності студента повинно бути засобом засвоєння вивченого матеріалу. Інструктаж до домашнього завдання спрямований на ознайомлення із його змістом, особливостями, мотивацією до виконання, можливими типовими помилками, словниками, довідниковою літературою та терміном виконання.

Можна запропонувати наступні види домашніх завдань:

- Читання та переклад тексту; виписати всі незнайомі слова и знайти їхній переклад.
- Дати письмово/усно відповіді на питання до прочитаного тексту.
- Переказ прочитаного тексту за виписаними ключовими словами.
- Підготовка до словникового диктанту; самостійний словниковий диктант.
- Вставити пропущені слова в речення.
- Привітати друга з Днем Народження/Новим Роком; запросити знайомого в кіно.

Інструктаж до домашнього завдання варто формулювати українською мовою клішованими фразами. Студенти звикнуть до стереотипних формулювань та легко будуть розуміти викладача. **Результати досліджень** можна викласти за допомогою таблиці 1.

Таблиця 1. Структура заняття «Українська мова як іноземна»

I. Актуалізація та систематизація опорних знань і чуттєвого досвіду студентів.	**II. Формування нових знань, мовних умінь та навичок.**	**III. Застосування засвоєних знань і досвіду в теоретичній та практичній діяльності.**
1.Запровадження у мовне середовище.	1. Мотивація майбутньої навчальної діяльності	1. Вправи на закріплення нової лексики.
2.Перевірка домашнього завдання.	2. Знайомство з лексикою нової теми.	2. Контроль лексико-граматичних навичок
3. Фонетична розминка.	3. Передтекстова робота.	3. Підбиття підсумків.
	4. Післятекстова робота	4. Інструктаж до домашнього завдання.

6. Перспективи подальшого розвитку досліджень

Формуванню комунікативної компетенції сприяють інтерактивні технології навчання, що ґрунтуються на активній взаємодії іноземних студентів з викладачем та один з одним – саме з їхнім дослідженням ми пов’язуємо свої найближчі наукові розвідки.

7. Висновки

Таким чином, метою освоєння іноземними студентами "Українська мова як іноземна" як учбової дисципліни є формування креативного мислення, професійних, загальнокультурних компетенцій, розкриття творчого потенціалу, необхідного для використання отриманих знань у подальшій професійній комунікації. Формування комунікативних компетенцій іноземних студентів стає досяжним та ефективним при запропонованій структурі заняття з української мови, що ґрунтується на активній співпраці викладача та студента на всіх етапах навчальної діяльності.

Список літератури:

1. Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння та діагностика: Проект Державного стандарту України. Мазурик, Д., Антонів, О., Синчак, О., & Бойко, Г. (2018). Вилучено із: https://www.slideshare.net/ssuserb0992b/standart-96636178 .
2. Бєй, Л.Б. (2008). Проблеми викладання української мови різним категоріям іноземних студентів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі: Міжпредметні зв"язки*. Вип. 12. Харків: Константа, 48–59.
3. Бєй, Л.Б. Вплив мовного середовища на зміст та викладання української мови іноземним студентам на Сході України. *Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф*. (с. 107-113). 4-6 лист, 2002, Київ, Україна.
4. Тарнопольський, О.Б. (2006). *Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти*. Київ: Фірма «Інкос,
5. Тарнопольський, О. Б. (2003). *Методика проведення рольових та ділових ігор у навчанні іноземних мов*: *Конспект лекцій*. Тарнопольський, О. Б. Дніпропетровськ, 2003. 28 с.
6. Тростинська, О.М. (2011) *Українська мова для російськомовних іноземних студентів. Харків* : ХНУ ім. В.Н.Каразіна.
7. Тростинська, О.М. (2008). *Інтегрування змістової та організаційної складових навчання у модульній програмі з української мови для іноземних студентів-нефілологів*. Тростинська, О.М., Ушакова, Н.І. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки.* Вип. 13. (С. 92–96). Харків: Константа.
8. Мазурик, Д. Способи визначення рівня володіння українською мовою як іноземною. *Вісник Львівського університету*. (38, Ч. ІІ). 111–115.
9. Манакін, В.М. (2012). *Мова і міжкультурна комунікація*. К. : Академія.
10. Чистякова, А.Б., Селіверстова, Л.І. & Лагута, Т.М. (2006). *Українська мова для іноземців. Харків*: ХНУ ім. В.Н. Каразіна.
11. Ушакова, Н. І. (2009). Про відповідність програм з мовної підготовки іноземних студентів європейським компетенціям володіння іноземною мовою. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*: зб. наук. праць, (14), 224–234.
12. Ушакова, Н. І., Дубічинський, В. В. & Тростинська, О. М. (2011). Концепція мовної підготовки іноземців у вищих навчальних закладах України. Вилучено із: http://www-center.univer.kharkov.ua/vestnik/full/261.pdf.
13. Морошану, Л.І. & Нікітіна, І.В. Навчально-методичне забезпечення вивчення професійної лексики української мови як іноземної студентами-медиками міжнародного гуманітарного університету. *Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (с.44-46). 19 квітня, 2019, Біла Церква: НАУ.
14. Гелецька, А. (2015). Соціально-культурна адаптація іноземних студентів у процесі вивчення української мови. *АПСНІМ. Мовознавство, літературознавство*. № 1(5), 59–64.
15. Гелецька, А.І. Особливості ефективного навчання української мови студентів-іноземців. Вилучено із: http://www.rusnauka.com/30_PERNR_2014/Philologia/1_177183.doc.htm.

The structure of the initial employment in the Ukrainian language as foreign

Inna Pertsova
Department of Ukrainian Language of the Donetsk National Medical University, Kropyvnytskyi, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6236-430X

Abstract. The article focuses on unsolved methodological problems that arise while teaching the Ukrainian language to foreign students, and addresses one of the key and pressing matters — the search for the optimal lesson structure, which will improve the educational process and the training of competitive specialists capable of carrying out professional activities in modern settings. The teaching of the subject "Ukrainian as a foreign language" is based on the pedagogy of teacher-student cooperation, the formation of motivation, practical skills, and the determination of the role of the course in future professional activity. "Ukrainian as a foreign language" as a subject should be taught (especially to senior students) in correlation with the general and specific professional tasks of the medical training program. The author proposes three main structural elements of the lesson: updating and systematising students' basic knowledge and sensory experiences; forming new knowledge, language skills; applying acquired knowledge and experience to theoretical and practical activities. Therefore, there are learning situations proposed for each of these elements, along with various tasks to develop and improve Ukrainian speaking skills. The author believes that the lesson concept covered in the article will improve the quality of training of foreign students and will support the formation of professional competences. The author of this article emphasizes that communication skills are critical for the formation of foreign students' linguistic competence, which is why lessons should be structured in view of the communication and language aspects.

Keywords: Ukrainian language, communication skills, linguistic competence, professional competence, lesson structure, structural element, learning situation.